

Ради 2000/78 / ЄС від 27 листопада 2000 р про створення спільних стандартів на підтримку рівності прав у сфері зайнятості. Обидва документи надзвичайно схожі в своїх положеннях, їх об'єднує загальний підхід до заборони дискримінації на основі відповідних ознак.

Директива 2000/78 / ЄС, як і Директива 2000/43 / ЄС, розрізняє пряму і непрямую дискримінацію. Застосування принципу рівності означає відсутність як прямої, так і непрямой дискримінації за дискримінуючою ознакою в державному або приватному секторі, включаючи органи влади: 1) при працевлаштуванні, допуск до заняття вільною професією або професійною діяльністю, включаючи критерії підбору кадрів і умови набору нових співробітників, незалежно від галузі виробництва і рівня професійного положення, включаючи просування по службі; 2) в тому, що стосується всіх видів професійного керівництва, професійного навчання, підвищення кваліфікації та перенавчання, включаючи практичні заняття; 3) щодо умов праці та зайнятості, включаючи звільнення, а також оплату; 4) в тому, що стосується членства або участі в організації працівників або роботодавців, або організації, члени якої належать до конкретної професії, включаючи можливість отримання переваг, що надаються участю в такій організації. [3; 19-20].

Так як цінності ліберальної демократії застосовані у європейському законодавстві є пріоритетом розвитку України, вважаємо що продемонстровані зразки становлять інтерес у практичному плані. Адже кожна людина повинна володіти рівним правом щодо найбільш великої системи основних свобод, сумісної з подібними свободами для всіх інших людей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марченко Є. О. Світоглядна еволюція європейської філософії щодо ідей справедливості / Є. О. Марченко // Філософія освіти, 3 (5), 2006. - К. : Майстер-клас. - С. 199-207.
2. Судаков М. В. Соціологічна концептуалізація соціальної нерівності як чинника структурної диференціації соціальних систем : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.01 / М. В. Судаков. - КНУ ім. Тараса Шевченка. - К., 2008. - 16 с.
3. Трудовое и социальное право Европейского Союза: документы и материалы / О. Качкин. // М. – Права человека. - 2005.
4. Rawls T., Teoria sprawiedliwości, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994.
5. Sprawiedliwość jako zasada życia społecznego / Kazimierz Ilski. Poznań : Księgarnia św. Wojciecha, 2005. 31 s.

Станько І. Я.
здобувач, Національна академія
внутрішніх справ

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ПРАВА У ВТІЛЕННІ ІДЕЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ

Справедливість являється важливою ознакою демократичності суспільства, ключовим елементом в забезпеченні функціонування правової системи. Вона потребує втілення як в законодавчих актах, так і в актах органів правозастосування.

Законодавство намагається створювати правові норми для справедливого вирішення суспільних проблем, проте це не виключає можливості прийняття нелогічних, необдуманих та несправедливих законодавчих норм. В такому випадку судам належить роль пошуку справедливості при вирішенні спору, що неможливий без усвідомлення значення принципів права, які допомагають перенести ідею справедливості на конкретний рівень правовідносин. Як слушно зауважує професор С. Погребняк, суд конкретизує вимоги справедливості, закріплені в правовій нормі, щодо окремих правовідносин або корегує ті правовідносини, учасники яких відхиляються від нормативно встановлених стандартів справедливості [1, с. 63].

Втілення справедливості в діяльності судових інстанцій України є однозначно складним, що зумовлено специфікою самої правової системи держави. Надмірна увага до дотримання будь-яких законодавчих норм при винесенні судового рішення, акцентує більшу увагу на важливості судам слідувати положенню закону, ніж встановленню справедливості.

Правова система України глибоко вкоренила в собі засади нормативізму, що безумовно виражаються і на судовій гілці влади. Суддя чітко інтерпретує, переносючи положення норм закону до конкретної ситуації, шляхом суддівського тлумачення, не залежно від того чи вона здатна справедливо врегулювати проблему чи ні. Відсутність консенсусу як запоруки пошуку справедливості перетворює суддівські рішення в механічне застосування закону. Відомий дослідник права Р. Циппеліус вважав, що лише рішення, щодо правильності яких існує консенсус можуть розраховувати на беззаперечне сприйняття суспільством [2, с. 32]. Для порівняння, в англосаксонській судовій системі судді часто шукають консенсус заради справедливості і сприйняття їх рішень суспільством. Про них кажуть, що вони шукають опору, обґрунтування своїх рішень у "common sense", здоровому глузді, а відтак – у консенсусі суспільства щодо цінностей [2, с. 32].

Завдання правосуддя полягає у встановленні справедливості по кожній справі, при цьому закон повинен відкладатися в сторону, якщо при його застосуванні не буде досягнуто справедливості. Суддя не повинен вирішувати судові спори під кальку, пристосовуючи механічно закон до конкретної ситуації. "Натомість він повинен без вагань визнати закон недійсним щодо встановленого факту в разі порушення застосованою ним нормою засад правди, справедливості та істини", - слушно зазначив український правник А. Бернюков [3, с. 190].

В процесі правозастосування, здійснюючи правосуддя головна роль належить судді. Важливого значення набуває не лише його професійні якості, а також його ставлення до справедливості, як суспільного блага. З цього приводу досить обґрунтовано висловився Е. Мурадьян вказавши, що "... справедливість – якість людини, наявність якої – необхідна компонента людини – судді. Якщо суддя в усьому справляється зі службовими обов'язками, але має один-єдиний недолік (Бог не наділив його почуття справедливості), жодні службові успіхи не перетворять його на Справжнього суддю. Справедливість – якість стрижнева" [3, с. 198].

Ідея справедливості в правозастосовчій діяльності неможлива без розуміння ролі принципів права. Саме тому суддя, який при здійсненні правосуддя ігнорує принципи права, піддається звинуваченню у «сліпоті до соціальних цінностей, «автоматизмі» або недостатній обґрунтованості рішень» [4, с. 206], оскільки суддя повинен сприяти приведенню правопорядку у

відповідність справедливості, а його рішення повинні бути перш за все справедливими, а вже потім законними.

Принципи права дають судді можливість втілювати ідею справедливості в правозастосовному акті, оцінивши норму закону з позиції її відповідності праву. Проте норма, яка пропонується законодавцем, як єдиний можливий варіант розв'язання проблеми, що змістовно не містить ідей права, суддею не повинна застосовуватися взагалі. Натомість важливо імплементувати ті засадничі правові ідеї, які безпосередньо витікають з суспільного життя і містяться в правових принципах.

Варто констатувати, що в реаліях сьогодення, українські суди не часто вдаються до використання принципів права в своїй роботі. Принципи права розглядаються судовою гілкою влади швидше як абстрактне явище, яким важко оперувати і застосовувати на практиці. Тому можна погодитися з тією думкою, що суди колишніх країн СНД не привчені застосовувати принципи права, і навіть вірно вирішуючи спори, вони майже ніколи не роблять посилань на той чи інший принцип [5, с. 5].

Аналізуючи стан судової практики з позиції низького рівня використання принципів права судами загальної юрисдикції, можна виділити наступні причини:

1. *Суто формальне застосування судами принципів права.* В текстах рішень проводиться посилання на норми-принципи, що закріплені в Конституції України та кодексах України. Декларативність принципів права в судових рішеннях хоч і виражає тенденцію пошуку ідеї справедливості у справі, проте таки містить в собі більше негативного впливу на систему судочинства загалом, оскільки створює ілюзію належного застосування принципів права. Використання у судових актах посилань на загальні принципи права повинно надавати більшої вірогідності максимально правильного вирішення спору. Важливим моментом у цьому не лише текстуальне посилання на правові принципи, а й належне їх суддівське тлумачення.

2. *Суди загальної юрисдикції переважно самотійно не розкривають принципи права,* орієнтуючись на судову практику Конституційного Суду України, Вищих спеціалізованих судів України, Європейського Суду з прав людини.

3. *Використання загальними судами принципів права як зв'язкового елемента, що пристосовує законодавчу норму до конкретного випадку.* При цьому не проводиться суддівська оцінка самого правового принципу, з'ясування правової природи та його значення для правильного вирішення справи. Суддівське тлумачення та застосування правових норм завжди має здійснюватися через призму принципів права. Лише в такому випадку "смісл норми буде реалізований з глибоким розумінням його сутності, а не формально й поверхнево. Тлумачення і застосування конкретних норм окремо від принципів права представляє собою юридичну помилку" [6, с. 107]. Слепе слідування букві закону вбачає загрозу не менш важливим цінностям і принципам правової системи, особливо її несуперечливості й внутрішньої цілісності, - вважає А. Верещагін [7, с. 43].

Недостатнє використання принципів права в практиці правозастосування сприяє неефективній та неповній реалізації права, наслідком чого є дотримання лише нормативних положень законів, домінування верховенства закону, недостатній захист прав та свобод людини. На жаль, часто принципи права

отримують місце в правозастосовному акті вже тоді, коли закон не в змозі вирішити проблему, резюмуючи, що існують прогалини в законодавстві.

Підсумовуючи, вважаємо, що врахування принципів права в процесі правозастосування забезпечує максимальне втілення правових ідей. А тому важливо проводити оцінку позитивного права на відповідність принципам права при вирішенні кожної конкретної справи, яку повинен здійснювати не лише суд конституційної юрисдикції, а й загальні суди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія / С.П. Погребняк. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
2. Циппеліус Р. Юридична методологія. Переклад, адаптація, приклади з права України і список термінів. – Роман Корнута. – К.: Видавництво "Реферат", 2004. – 176 с.
3. Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода, Б. В. Малишев, С. П. Погребняк, С. П. Рабінович, В. С. Смородинський, О. В. Стівба / (Відп. ред. В. С. Бігун). — К., 2009. — 316 с. (Бібліотека Міжнародного часопису «Проблеми філософії права»).
4. Харт Г.Л.А. Понятіе права. / Г.Л.А. Харт; пер. с англ.; под общ. ред. Е.В. Афонасина и С.В. Моисеева. – СПб.: Изд-во С.-Петербур.ун-та, 2007. – 302 с.
5. Дедов Д. И. Юридический метод / Д. И. Дедов. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 160 с.
6. Бородинский В.И. Гносеологический аспект исследования механизма взаимодействия принципов и норм гражданского права / В.И. Бородинский // Государство и право. – 2002. – № 5. – С. 108-110.
7. Верещагин А.Н. Судебное правотворчество в России. Сравнительно-правовые аспекты / А.Н. Верещагин. – М.: Международн.отношения, 2004. – 344 с.

Угриновська О.І.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу
юридичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка

ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЩОДО СКАСУВАННЯ РІШЕННЯ І ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Судове рішення підлягає скасуванню в касаційному порядку із закриттям провадження у справі або залишенням заяви без розгляду на підставах, передбачених ст.ст. 205, 207 ЦПК України.

Зазначимо, що аналізований інститут діє у позовному провадженні. В окремому провадженні інститут діє щодо всіх загальних підстав, окрім тих, що не властиві цьому виду провадження: зокрема, укладання сторонами мирової угоди, відмови відповідача від позову, передачі справи на розгляд до третейського суду. У разі заочного розгляду справи не може бути завершено розгляд цивільної справи без ухвалення рішення у випадку укладення